Το τέλος της σκέψης (Παπαδημητρίου Λένα)

Categories : ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Date : 8 Φεβρουαρίου, 2018

Γιατί ο «σκεπτόμενος άνθρωπος» είναι πια «καλωδιωμένος»

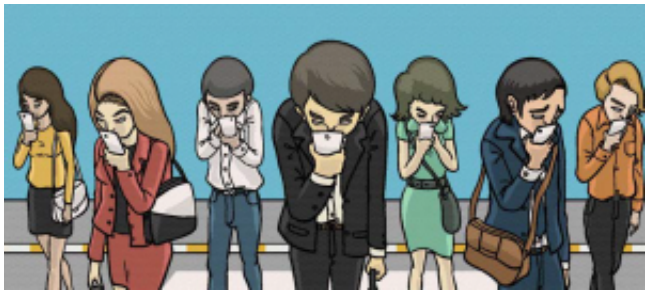

Συνομιλώ με μια αγαπημένη παιδική φίλη. Δεν τα λέμε συχνά, αλλά είναι μία από αυτές τις λυτρωτικά αβίαστες σχέσεις· έχουν τόσο γερά θεμέλια, ακόμη και αν δεν τους κάνεις συχνό «update». Την ώρα που μιλάμε στο σταθερό τηλέφωνο, την αισθάνομαι να «χάνεται». «Λουκία;». Περνούν κάποια δευτερόλεπτα ώσπου να μου απαντήσει. Η φωνή της κάπως αργόσυρτη, η προσοχή της πρόδηλα εστιασμένη αλλού. Δεν μου παίρνει πολύ να αντιληφθώ ότι μόλις έχει λάβει e-mail από τον φίλο της στις ΗΠΑ. Υποτασσόμενη στο άγραφο savoir vivre του ψηφιακού κόσμου - ένα ηλεκτρονικό μήνυμα από την άλλη πλευρά του Ατλαντικού είναι ιεραρχικά πολύ ανώτερο από μια τηλεφωνική συνδιάλεξη, ήτοι ένα άθλιο κουφάρι της αναλογικής εποχής - της λέω ηττοπαθώς: «Σε αφήνω τώρα».

Κλείνοντας το τηλέφωνο, είμαι πλέον πεπεισμένη ότι ο ιός Ζίκα ωχριά μπροστά στην «πανδημία» διάσπασης της προσοχής. Αν ο σημερινός «networked individual» αδυνατεί να φέρει εις πέρας μια απλή συνομιλία, τι γίνεται - φευ! - με τη σκέψη του; Παλιά επιβιβαζόσουν, για παράδειγμα, στο τρένο ή στο λεωφορείο και άφηνες το βλέμμα σου και το μυαλό σου να περιδιαβάσουν τον μικρόκοσμο μέσα στον οποίο ήσουν εγκλωβισμένος, έστω για ένα τέταρτο της ώρας. Χάζευες, για παράδειγμα, την ηλικιωμένη κυρία στο απέναντι κάθισμα με τα τρεμάμενα, οστεώδη χέρια (με αψεγάδιαστο μανικιούρ), απύθμενα σνομπ αλλά και με κάτι στο βλέμμα που σε κάνει να τη φαντάζεσαι νεαρή να αφηγείται σόκιν ανέκδοτα. Ή μια παρέα εφήβων που μπούκαραν μέσα με μπίρες, ακμή και λεξιλόγιο χαμαιτυπείου, όλα απταίστως σκηνοθετημένα για να «δοκιμάσουν» το comme il faut ενήλικο σύμπαν.

Σήμερα, όλες αυτές οι γιγάντιες ασημαντότητες της καθημερινότητας καταργούνται με ένα κλικ. Οπως και να το κάνουμε, ο στοχασμός (όχι μόνο ο βαθύς, αλλά και ο πλέον ρηχός) θέλει χρόνο και παρατηρητικότητα, θέλει ενδοσκόπηση, θέλει μια άλφα

απομόνωση: όλα παντελώς ασύμβατα με τη σύγχρονη πανταχού παρούσα «καλωδιωμένη ατομικότητα». Στο πρόσφατο άρθρο του στους «New York Times» με τίτλο «The End of Reflection» («Το τέλος του στοχασμού») ο Τέντι Γουέιν δεν διστάζει να εξομολογηθεί: «Το τελευταίο εναπομείναν μέρος όπου μπορώ εγγυημένα να μείνω μόνος με τις σκέψεις μου είναι κάτω από το ντους».

Σύμφωνα με τον (υποψήφιο για βραβείο Πούλιτζερ 2011) Νίκολας Καρ, συγγραφέα του «The Shallows: What the Internet Is Doing to Our Brains», πάντα ήταν δύσκολη η ανεύρεση στιγμών για περισυλλογή, καθότι η ανθρώπινη προσοχή έχει μια εγγενή τάση να διαχέεται στο Διάστημα. Σήμερα, όμως, «...αυτές οι ευκαιρίες γίνονται όλο και πιο συχνές, για τον απλούστατο λόγο ότι έχουμε πλέον τη δυνατότητα να αποσπόμαστε διαρκώς». Μια έρευνα του 2015 που δημοσιεύτηκε στην επιθεώρηση PLoS «μέτρησε» (μέσω μιας εφαρμογής) τη χρήση του smartphone σε ανθρώπους ηλικίας 18-33 ετών, μαζί, όμως, με τις δικές τους προσωπικές εκτιμήσεις. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες κατέθεσαν ότι «έπαιζαν» με το κινητό τους 37 φορές ημερησίως (μέγα λάθος: 85!), ενώ εκτίμησαν εσφαλμένα και τον συνολικό χρόνο ενασχόλησής τους με αυτό (μία ώρα λιγότερο από τις 5,05 ώρες που κατέγραψαν τελικώς οι ειδικοί). Οπως θα γράψει ο Γουέιν στους «New York Times»: «Αν είσαι ξύπνιος 16 ώρες, ανοίγοντας ή τσεκάροντας το κινητό 85 φορές, σημαίνει ότι το κάνεις κάθε 11 λεπτά (χωρίς να συμπεριλαμβάνεται η χρήση του Internet στον υπολογιστή), που μεταφράζεται σε ποσοστό μεγαλύτερο από το 30% της ημέρας σου. Ποια είναι η επίδραση αυτής της ψυχαναγκαστικής συμπεριφοράς στη σκέψη;».

Ας αφήσουμε τους ειδικούς στη νευροπλαστικότητα του εγκεφάλου να δώσουν τις απαντήσεις και τα ελαφρυντικά για τις παρενέργειες της νέας τεχνολογίας. Δεν μπορείς, όμως, να μη στοχαστείς επάνω σε αυτή την ιλιγγιώδη συρρίκνωση της σκέψης. Να μη σκεφτείς, για παράδειγμα, πως αν η Βιρτζίνια Γουλφ έγραφε εμμονικά στον λογαριασμό της στο Twitter, ενδεχομένως να μην είχε παρατηρήσει αρκετά τον κόσμο γύρω της ώστε να συνθέσει φράσεις όπως: «Δεν είναι οι καταστροφές, οι αρρώστιες και οι φόνοι που μας γερνούν και μας σκοτώνουν. Είναι ο τρόπος που οι άνθρωποι κοιτούν και γελούν και ανεβαίνουν τρέχοντας τα σκαλοπάτια του λεωφορείου».

(Δημοσιεύθηκε στο BHmagazino *το Σάββατο 18 Ιουνίου 2016)*